

HØJESTERETS DOM

afsagt fredag den 17. januar 2020

Sag BS-39568/2019-HJR
(1. afdeling)

Boet efter A
(advokat Mogens Pahl Christensen)

mod

Jyske Finans A/S
(advokat Sophus Bøgeskov Christensen)

I tidligere instanser er afsagt dom af Skifteretten i Hjørring den 5. april 2018 (BS-9126/2017-HJO, tidligere BS SKSd-1073/2017) og af Vestre Landsrets 5. afdeling den 22. marts 2019 (BS 18660/2018).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Thomas Rørdam, Henrik Waaben, Lars Hjortnæs, Jens Kruse Mikkelsen og Jørgen Steen Sørensen.

Påstande

Parterne har gentaget deres påstande.

Supplerende sagsfremstilling

Af købekontrakten af 1. april 2015 fremgår bl.a.:

”§ 2C. Forrentning og afvikling
Restkøbesummen forrentes og betales af køber med i alt 96 månedlige ydelser

Antal	Beløb	Betales første gang
1	1.493,85 kr.	01.06.2015
94	1.276,00 kr.	01.07.2015
1	1.282,60 kr.	01.05.2023
...		

§ 4. Ejendomsforbehold

A. Omfang

Kreditgiver forbeholder sig ejendomsretten til den solgte bil, indtil hele købesummen med rente og omkostninger er betalt. Indtil ejendomsretten er overgået til køber, er denne uberettiget til at videresælge, pantsætte, udlåne, udleje, eller på anden måde disponere over bilen i strid med den af kreditgiver forbeholdte ejendomsret.

...

§ 8. Tilbagebetaling

Kreditgiver er berettiget til at tage bilen tilbage, når køber misligholder kontrakten, jf. § 9, og tillige berettiget til at registrere køber i et eller flere advarselsregistre i forbindelse hermed.

Fremgangsmåden ved tilbagebetaling og opgørelse af fordringen og opgørelse af bilens værdi sker i overensstemmelse med lov om kreditaftaler.”

Misligholdelse er reguleret i kontraktens § 9, litra a, der som misligholdelsesgrund bl.a. nævner tilfælde, hvor køber ikke har opfyldt sin betalingspligt. Dødsfald er ikke nævnt som misligholdelsesgrund.

I brev af 8. marts 2017 fra Mitsubishi Finans ved Jyske Finans A/S til Skifteretten i Hjørring er anført bl.a.:

”Vi har erfaret, at ovennævnte person er afdød, hvorfor vi skal anmelde vort tilgodehavende med 87.001,74 kr., heraf restance 0,00 kr.

Vi beder jer oplyse, hvorvidt boet ønsker at indtræde i købekontrakten/alternativt om bilen skal sælges og I måtte ønske vor medvirken hertil.”

I mail af 3. maj 2017 fra Jyske Finans til bobestyreren, advokat Mogens Pahl Christensen, er anført bl.a.:

”Vi har talt med en af arvingerne omkring bilen Mitsubishi ...

Vi har afvist et debitorskifte og har henvist hende til jer.

Vi kan oplyse, at restgælden udgør kr. 87.656,70.

Der er betalt ydelser til og med marts 2017.”

I mail af 29. maj 2017 fra bobestyreren til Jyske Finans er anført bl.a.:

”Jeg henviser til Jyske Finans’ mail af 3. maj d.å. og skal bemærke, at boet ikke ønsker at indtræde i kontrakten.

Bilen stilles derfor i indeværende uge til selskabets rådighed, og jeg hører gerne, om der er et sted i Hjørring bilen kan afleveres.”

I mail af 30. maj 2017 fra Jyske Finans til bobestyreren er anført bl.a.:

”Med henvisning til jeres mail kan bilen stilles hos:

...

Vi skal samtidig gøre opmærksom på at vi efter salg vil restanmelde et evt. rest krav efter salg. Bilen tages ikke retur til fuld og endelig.”

Retsgrundlag

Dødsboskifteloven

Dødsboskifteloven (lovbekendtgørelse nr. 1335 af 26. november 2015) bygger bl.a. på betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsboer.

I betænkningens kapitel 15 om behandling ved bobestyrer anføres bl.a. (s. 207):

”Det er ved udkastet lagt til grund, at solvente boer succederer i afdødes retsstilling vedrørende overførlige retsforhold, jf. udkastets § 82 forudsætningsvist [om boets ret til at erlægge en ydelse, selv om afdøde ikke ville have været berettiget til at frigøre sig ved erlæggelse].”

Kreditaftaleloven

Kreditaftaleloven (lovbekendtgørelse nr. 817 af 6. august 2019) indeholder bl.a. følgende bestemmelser:

”§ 35. Kreditgiveren skal søge sig fyldestgjort for sit tilgodehavende ved tilbagetagelse af det solgte, jf. dog § 36, stk. 3. Kreditgiveren kan kun i de tilfælde, der er nævnt i §§ 41-42, foretage udlæg i forbrugerens øvrige aktiver. Udlæg kan foretages på grundlag af fogedrettens opgørelse af kravet.

...

§ 38. Vil kreditgiveren i et køb med ejendomsforbehold tage det solgte tilbage, kan denne ved opgørelsen af sit tilgodehavende kun medregne

- 1) den ubetalte del af fordringen med fradrag efter § 28, stk. 2 og 3,
- 2) rente af forfaldne ydelser og
- 3) nødvendige omkostninger ved tilbagetagelsen, herunder inkassoomkostninger, medmindre § 24 er til hinder herfor.

...

§ 41. Er det solgtes værdi mindre end kreditgiverens tilgodehavende efter § 38, har kreditgiveren kun krav på betaling af det overskydende beløb, i det omfang særlige omstændigheder taler derfor, navnlig hvis forbrugeren har udvist forsømmelighed ved brugen eller opbevaringen af det købte eller har lagt hindringer i vejen for tilbagetagesforretningen.

...

§ 48. Har kreditgiveren uden fogedrettens medvirken taget det solgte tilbage fra forbrugeren uden dennes samtykke, skal fogedretten afvise en fogedforretning i anledning af købet eller tilbagetagelsen, medmindre der foreligger særlige omstændigheder eller kreditgiver efter tilbagetagelsen har erhvervet et særligt retsgrundlag.

Stk. 2. Har kreditgiveren og forbrugeren udenretligt aftalt, at kreditgiveren i anledning af forbrugeren misligholdelse får det solgte tilbageleveret uden fogedrettens medvirken, kan kreditgiveren ikke påberåbe sig nogen aftale med forbrugeren, hvorefter der påhviler denne yderligere forpligtelser over for kreditgiveren i anledning af købet. Har kreditgiveren taget det solgte tilbage som nævnt i stk. 1, kan kreditgiveren heller ikke på andet grundlag gøre yderligere krav gældende mod forbrugeren i anledning af købet, medmindre der foreligger særlige omstændigheder."

Kreditaftalelovens § 35 er en videreførelse af den tidligere bestemmelse i § 22 i lov nr. 275 af 9. juni 1982 om køb på kredit. Denne lov byggede på betænkning nr. 839/1978 om køb på kredit. I betænkningen er anført bl.a. (s. 94):

"Med forslaget om, at kreditor skal tage det solgte tilbage, tilsigter udvalget at give ejendomsforbeholdssalget et mere naturligt område, idet reglen [nu § 35] – navnlig når den sammenholdes med § 28 [nu § 41] – vil medføre, at der ikke inden for forbruger købsområdet sælges ting med ejendomsforbehold, som kreditor ikke er villig til at tage tilbage. Samtidig vil § 28 [nu § 41] medføre, at der ikke sælges ting med ejendomsforbehold, som efter at være blevet taget i brug af køber taber så

meget i værdi, at de ikke repræsenterer en sådan værdi, at de kan fyldestgøre kreditors tilgodehavende, når udbetalingen og amortiseringsreglerne i øvrigt er rimeligt fastsatte.”

Lovens § 41 er en videreførelse af de tidligere bestemmelser i § 27, stk. 1 og 2, i lov om køb på kredit. I forarbejderne til disse bestemmelser hedder det bl.a. (Folketingstidende 1981-82, 2. samling, tillæg A, sp. 1719 f.):

”Justitsministeriet er enig med kreditkøbsudvalgets flertal i, at bestemmelsen vil betyde en ønskelig ”sanering” af området for salg med ejendomsforbehold i forbrugerforhold og har derfor ... fundet at burde fremme flertallets forslag, der stemmer med en udbredt praksis i afbetalingsager. Kreditor kan sikre sig mod tab ved kun at sælge ting med ejendomsforbehold, som egner sig til denne salgsform, samt ved at fastsætte udbetalingen og afdragsbestemmelserne på en sådan måde, at han har rimelig realsikkerhed i det solgte via ejendomsforbeholdet.

...

Der henvises i øvrigt til betænkningen s. 97-99, hvor der nærmere er redegjort for, at kreditor dog ikke afskæres fra at gøre sin restfordring gældende, i det omfang særlige omstændigheder har medført en for kreditor upåregnelig værdiforringelse.”

I den nævnte betænkning (betænkning nr. 839/1978 om køb på kredit) anføres bl.a. (s. 98 f.):

”Udvalgets flertal har ... fundet, at man i visse undtagelsessituationer ikke bør afskære kreditor fra at gøre en restfordring gældende. Dette gælder navnlig, hvor det solgte på grund af køberens forhold bliver udsat for en for kreditor ikke påregnelig værdiforringelse med den følge, at det ikke kan dække kreditors tilgodehavende. Retten kan således tillade kreditor at gøre en restfordring gældende, ”når særlige omstændigheder taler derfor, navnlig når køberen har udvist forsømmelighed ved brugen eller opbevaringen af det købte eller har lagt hindringer i vejen for tilbagetagelsesforretningen”. Kriteriet er altså, at der skal foreligge ”særlige omstændigheder”, som taler for at give kreditor ret til at gøre en restfordring gældende. Der angives visse tilfælde, som må betragtes som ”særlige omstændigheder” i denne relation, men der er blot tale om eksempler og ikke nogen udtømmende opregning. De ”særlige omstændigheder” kan bestå i misbrug af en henstand eller afdragsordning i henhold til § 22.

Bestemmelsen nævner direkte den situation, at køberen ”har lagt hindringer i vejen for tilbagetagelsesforretningen”. Dette kan køberen gøre

på mange måder, f.eks. ved at søge at undgå, at tilsigelsen til fogedretten, kan forkyndes for ham, ved at udeblive fra fogedretten, eller ved at skjule eller flytte den pågældende ting. Det farlige ved disse handlinger består i, at løsøreting som regel falder i værdi med deres alder. Køberen bør derfor ikke, fordi kreditor som hovedregel ikke kan gøre en restfordring gældende mod ham, "gratis" kunne genere kreditor ved at lægge hindringer i vejen for tilbagetagelsen...

Af de anførte eksempler kan udledes, at der som altovervejende hovedregel må være tale om forhold fra køberens side, som subjektivt kan bebrejdes ham. Bestemmelsens ordlyd gør det imidlertid også muligt i specielle tilfælde at lade en værdiforringelse af det søgte, som skyldes en slitage, der ligger helt uden for, hvad sælgeren kunne påregne, danne grundlag for, at sælgeren kan gøre en restfordring gældende."

Lovens § 48, stk. 2, er en videreførelse af den tidligere bestemmelse i § 31, stk. 2, i lov om køb på kredit. I forarbejderne til denne bestemmelse hedder det bl.a. (Folketingstidende 1981-82, 2. samling, tillæg A, sp. 1724):

"Bestemmelsen afskærer ikke kreditor fra i forbindelse med en aftale om en udenretlig tilbagetagelse at tage forbehold om at begære en formelig indsættelsesforretning og i forbindelse hermed – i det omfang det er muligt efter § 28, stk. 2 [nu § 41] – at gøre en eventuel restfordring gældende."

Højesterets kendelse af 4. maj 2004 (UfR 2004.2062) angår en sag om køb af bil på kredit med ejendomsforbehold. Køberen havde misligholdt sine betalinger, og det finansieringsselskab, som sælgeren havde overdraget kreditaftalen til, anlagde fogedsag med påstand om at blive sat i besiddelse af bilen og få udlæg for restfordringen opgjort efter kreditaftalelovens § 38. Finansieringsselskabet gjorde bl.a. gældende, at der forelå økonomisk spekulation fra køberens side, idet hendes misligholdelse ikke skyldtes manglende betalingsevne, men manglende betalingsvilje.

I landsrettens kendelse hedder det bl.a.:

"Der er tale om forbrugerkøb med ejendomsforbehold, og kreditors adgang til fyldestgørelse er derfor reguleret i kreditaftalelovens kapitel 10. Kreditor skal således som hovedregel tage det solgte tilbage, og kan, hvis det solgtes værdi ikke kan dække kreditors fordring opgjort efter kreditaftalelovens § 38, kun gøre yderligere krav gældende over for køberen, hvis særlige omstændigheder taler for det, jf. kreditaftalelovens § 41. Det er dermed sælgerens ansvar, at udbetaling og afdrag fastsættes

på en sådan måde, at det købtets værdi til enhver tid vil kunne dække sælgerens krav.

Undtagelsen fra hovedreglen må således navnlig skulle anvendes, hvis køberen er skyld i, at sælgerens dækning er forringet i forhold til, hvad det var muligt at forudse i forbindelse med handlens indgåelse. Uanset at der ikke i kreditaftaleloven er givet køberen en egentlig fortrydelsesret, findes undtagelsen derimod ikke at kunne anvendes, alene fordi køberens misligholdelse skyldes manglende betalingsvilje og ikke manglende betalingsevne.”

I Højesterets kendelse anføres bl.a.:

”Under henvisning til ordlyden af og forarbejderne til kreditaftalelovens regler om betalingsmisligholdelse i forbrugerkreditkøb med ejendomsforbehold tiltræder Højesteret af de grunde, der er anført af landsretten, at disse regler omfatter enhver betalingsmisligholdelse, og at undtagelsen i § 41 ikke kan finde anvendelse, blot fordi køberens misligholdelse skyldes manglende betalingsvilje og ikke manglende betalingsevne.”

Anbringender

Boet efter A har supplerende anført navnlig, at boet er succederet i As retsstilling. Det betyder, at boet skal respektere ejendomsforbeholdet i bilen, men også at Jyske Finans skal respektere As rettigheder efter kreditaftaleloven. Der er hverken i loven eller dens forarbejder støtte for, at forbrugerens dødsbo skal have en anden retsstilling end forbrugeren selv.

I den foreliggende sag – og langt de fleste tilsvarende sager – vil der opstå misligholdelse, uden at dødsboet træffer positiv bestemmelse om det. Det skyldes, at betaling ifølge kontrakter som den foreliggende typisk vil ske via betalings-service, og at betaling vil stoppe, når pengeinstituttet får besked om, at kontohaveren er død. Retsstillingen på området bør ikke afhænge af, om misligholdelse på denne måde er opstået ”pr. automatik” eller i kraft af beslutning truffet af dødsboet.

Kreditaftaleloven er udformet således, at kreditgiver i tilfælde af misligholdelse skal søge sig fyldestgjort ved tilbagetagelse af det solgte. Et tab for Jyske Finans i den foreliggende sag vil derfor alene skyldes, at selskabet har forsømt at kræve en rimelig udbetaling og en passende afvikling af kontrakten, således at selskabet til enhver tid ville kunne søge fyldestgørelse i bilen.

Landsrettens dom er i strid med Højesterets praksis i sager om kreditaftaleloven, herunder Højesterets kendelse af 4. maj 2004 (UfR 2004.2062). Hvis dommen er udtryk for gældende ret, efterlader den også i øvrigt en række ubesvarede spørgsmål i forhold til dødsboers rettigheder. Landsrettens argument om tilgodeseelse af arvinger fremfor kreditor er f.eks. ikke holdbart, hvis der er tale om insolvente dødsboer. I disse situationer vil landsrettens fortolkning indebære, at den kreditgiver, der har et ejendomsforbehold, vil blive begunstiget på bekostning af andre kreditorer, fordi kreditgiver i tilfælde af forbrugers død opnår en bedre retsstilling end ellers.

Jyske Finans A/S har supplerende anført navnlig, at princippet om tilbagetagelse til fuld og endelig afgørelse i kreditaftalelovens § 48, stk. 2, tager afsæt i en grundlæggende forudsætning om, at forbrugeren har misligholdt kreditaftalen. Dette fremgår af lovens forarbejder og har støtte i Vestre Landsrets dom af 14. marts 2003 (UfR 2003.1377).

Det bestrides ikke, at der gælder et almindeligt princip om, at dødsboet succederer i afdødes retlige stilling. Landsrettens afgørelse er imidlertid netop udtryk for, at dødsboet er indtrådt i den retsstilling, som A havde på dødstidspunktet, hvor der hverken forelå aktuel eller anteciperet misligholdelse. Ved landsrettens dom får dødsboet hverken en bedre eller dårligere retsstilling, end A på dette tidspunkt selv ville have haft.

Det er ikke korrekt, at landsrettens afgørelse efterlader særlige tvivlsspørgsmål. Bestemmelsen i kreditaftalelovens § 48, stk. 2, har eksisteret siden 1982 og synes ikke at have givet anledning til vanskeligheder i det praktiske retsliv. De juridiske usikkerheder, som dødsboet mener, at afgørelsen giver anledning til, er ikke reelle.

Der er ikke noget urimeligt i landsrettens resultat. Formålet med bestemmelsen i kreditaftalelovens § 48, stk. 2, er at beskytte den forbruger, der har misligholdt aftalen. Det har ikke været lovgivningsmagtens sigte, at den skulle finde analog anvendelse i tilfælde, hvor en bobestyrer forsøger at tiltvinge sig en bedre retsstilling, end afdøde selv ville have haft, hvis han ikke var afgået ved døden.

Højesterets begrundelse og resultat

Ved kontrakt af 1. april 2015 købte A den omhandlede bil med Mitsubishi Finans ved Jyske Finans A/S som kreditgiver. Ifølge kontraktens § 4 forbeholdt Jyske Finans sig ejendomsretten til bilen, indtil hele købesummen med rente og omkostninger var betalt. Ifølge § 9, litra a, skulle hele den til enhver tid værende restgæld mv. straks forfalde til betaling, hvis A ikke opfyldte sin betalingspligt.

Da A døde den 28. februar 2017, forelå der ikke misligholdelse fra hans side. Dødsboet, der var solvent, meddelte den 29. maj 2017 Jyske Finans, at boet ikke

ønskede at indtræde i kontrakten, og at bilen ville blive stillet til selskabets rådighed. Jyske Finans fik herefter bilen videresolgt og opgjorde et restkrav på 42.968,75 kr.

Sagen angår, om Jyske Finans har krav på at få dette beløb anerkendt i dødsboet.

Det er ubestridt, at A – hvis der havde foreligget misligholdelse – selv kunne have påberåbt sig de rettigheder, der fremgår af kreditaftalelovens kapitel 10 om køb med ejendomsforbehold. Højesteret finder, at disse rettigheder i overensstemmelse med almindelige principper om solvente dødsboers indtræden i afdødes retsstilling også kan påberåbes af dødsboet efter A.

Spørgsmålet er herefter, hvilken retsstilling for dødsboet i forhold til Jyske Finans der følger af lovens kapitel 10 (§§ 34 – 48).

Efter kreditaftalelovens § 35 skal kreditgiveren som udgangspunkt søge sig fyldestgjort for sit tilgodehavende ved tilbagetagelse af det solgte med fogedrettens hjælp.

Efter lovens § 41 gælder, at hvis det solgtes værdi er mindre end kreditgiverens tilgodehavende opgjort efter § 38, har kreditgiveren kun krav på betaling af det overskydende beløb, i det omfang særlige omstændigheder taler for det, navnlig at forbrugeren har udvist forsømmelighed ved brugen eller opbevaringen af det købte eller har lagt hindringer i vejen for tilbagetagelsesforretningen.

Ordningen efter de nævnte bestemmelser er efter forarbejderne begrundet i behovet for en "sanering" af området for salg med ejendomsforbehold i forbrugerforhold. Det er i den forbindelse anført, at kreditgiver kan sikre sig mod tab ved at fastsætte udbetalingen og afdragsbestemmelserne på en sådan måde, at der er rimelig realsikkerhed i det solgte via ejendomsforbeholdet.

Har kreditgiveren og forbrugeren udenretligt aftalt, at kreditgiveren i anledning af forbrugerens misligholdelse får det solgte tilbageleveret uden fogedrettens medvirken, kan kreditgiveren efter § 48, stk. 2, ikke påberåbe sig nogen aftale med forbrugeren, hvorefter der påhviler denne yderligere forpligtelser over for kreditgiveren i anledning af købet. Det fremgår af bestemmelsens forarbejder, at § 41, hvorefter en eventuel restfordring som nævnt kun kan gøres gældende, hvis der foreligger særlige omstændigheder, også gælder i dette tilfælde.

Ved Højesterets kendelse af 4. maj 2004 (UfR 2004.2062) er det fastslået, at kreditaftalelovens regler om betalingsmisligholdelse i forbruger kredittøb med ejendomsforbehold omfatter enhver betalingsmisligholdelse. Det er også fastslået, at der ikke foreligger særlige omstændigheder som nævnt i lovens § 41,

blot fordi køberens misligholdelse skyldes manglende betalingsvilje og ikke manglende betalingsevne.

Det er ikke under sagen gjort gældende, at der skulle foreligge særlige omstændigheder som dem, der udtrykkeligt er nævnt i § 41. Højesteret finder, at der heller ikke i øvrigt foreligger sådanne omstændigheder.

Herefter kan Jyske Finans efter at have fået bilen tilbageleveret ikke gøre yderligere krav gældende over for dødsboet, og Højesteret tager derfor boets påstand om frifindelse til følge.

Sagsomkostningerne er fastsat til dækning af advokatudgift for alle tre instanser med 60.000 kr. og af retsafgift for landsret og Højesteret med 2.250 kr., i alt 62.250 kr.

THI KENDES FOR RET:

Boet efter A frifindes.

I sagsomkostninger for byret, landsret og Højesteret skal Jyske Finans A/S betale i alt 62.250 kr. til boet efter A. Det idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse og forrentes efter rentelovens § 8 a.